

'İNSİN AMA ACELE ETMEYELİM' GÖRÜŞÜ HAKİM

Türkiye faiz ikileminde

Eylül enflasyonu beklentinin üstünde gelince faizde indirim umutları ertelendi. Yoğurdun üflenerek yenmesini isteyen iş dünyası ve ekonomistler, "Faizler düşmeden canlanma olmaz ama çok da acele etmeyelim" mesajını verdi.

ANKARA SANAYİ ODASI
BAŞKANI **SEYİT ARDIÇ:**
**ERKEN İNDİRİM,
ÖDEDİĞİMİZ
BEDELLERİ BOŞA
ÇIKARIR**

TOBB Hazır Giyim Meclis
Başkanı **ŞEREF FAYAT:**
**KASIM- ARALIK
DİYORDUK AMA YENİ
YILA KALACAK**

IDDMİB BAŞKANI
ÇETİN TECEDELIOĞLU:
**DURGUNLUK
SÜRECEK AMA SONU
İYİ OLSUN**

EVSİD KURUCU BAŞKANI
BURAK ÖNDER:
**FAİZ İNDİRİMİNDE
ACELECİ DEĞİL SABIRLI
OLMALIYIZ**

IHBİR BAŞKANI
KAZIM TAYCI:

**MÜCADELE ÖNEMLİ
AMA FİNANSMAN
UCUZLAMALI**

MODOKO BAŞKANI
KORAY ÇALIŞKAN:
**İNDİRİM
İLKBAHAR, CANLILIK
SONBAHARA KALDI**

EKONOMİST
**PROF. DR. İBRAHİM
ÜNALMIŞ:**

**EYLÜL
ENFLASYONU
FAİZ İNDİRİMİNİ OCAK
AYINA TAŞIDI**

Nurdoğın A. ERGÜN

İş dünyasında kısa zaman öncesine kadar faizde 'biran önce indirim' olması yönünde bir beklenti varken, bugünkü söylemler 'henüz erkene' dönüşmüş durumda. İş dünyasının ortak sesi ise "Sanayici, faiz oranının düşerek kredi kullanımı için uygun hale gelmesini elbette arzu eder.

Ancak enflasyonun kalıcı olarak kontrol altına alındığından emin olmadan programa zarar verecek nitelikteki bir faiz indirimi şu ana kadarki kazanımla-

rın boşa gitmesi anlamına gelir, riskli olur" şeklinde.

Ekonomistlerin değerlendirmeleri de eylül enflasyonunun beklentilerin üzerinde gelmesiyle politika faizinde indiriminin 2025'e kaldığına işaret ediyor.

Henüz indirim için şartların olgunlaşmadığına işaret eden ekonomistler, 'biraz daha sabır' mesajı verdi. Morgan Stanley, JPMorgan ve Deutsche Bank gibi ulusla-

rarası finans kurumları da indirim beklentisini kasım ayından yeni yıla ertelemiş ve ekim, kasım, aralık verilerini beklediklerini ifade etmişti. **s02**

DÜNYA 2 Ekim'de duyurmuştu.

"FAİZ DÜŞMELİ ANCAK ACELE ETMEYELİM" DİYEN İŞ DÜNYASINDAN ÇAĞRI:

Erken indirimle ödediğimiz bedeller heba olmasın

Kısa zaman öncesine kadar faizlerde acil indirim bekleyen iş dünyasında söylemler 'doğru zaman' beklentisine döndü. İş dünyası temsilcileri, "Erken indirimle ödediğimiz bedeller heba olmasın" derken, ekonomistlerin değerlendirmeleri de Eylül enflasyonunun beklentilerin üzerinde gelmesiyle politika faizinde indirimin 2025'e kaldığına işaret ediyor.

Nurdogan A. ERGUN
nurdogan.arslan@dunya.com

Piyasaların ve iş dünyasının gözü Merkez Bankası'nın faiz politikasında. Avrupa Merkez Bankası'nın ardından ABD Merkez Bankası Fed'in de faiz indirimine gitmesi Türkiye'nin de yüzde 50 olan politika faizinde indirime gidebileceği beklentisi yaratmıştı. Ancak Eylül ayı enflasyon beklentilerinin üzerinde gerçekleşince indirim beklentisi de rafa kalkmış oldu. TCMB Başkanı Fatih Karahan'ın reel kesimdeki durumun krize işaret etmediğine yönelik paylaşımları ve Eylül ayı enflasyonunun beklentilerin üzerinde gelmesi, para politikasındaki sıkı seviyelerin bir süre daha korunacağına işaret ediyor. Bu da kasım ayında yapılması beklenen ilk faiz indiriminin gelecekle ilgili kalabileceği ne işaret ediyor.

2025'in ilk çeyreği işaret eden de var

İş dünyasının yükselen sesler de kısasız zaman öncesine kadar faizde 'biran önce indirim' olmasa yönündeyken, bugünkü söylemler 'doğru zaman' beklentisine dönmüş durumda. Bu noktada kimi çevreler faiz indiriminin kasım ayı itibarıyla başlaması gerektiğini söylerken, kimi çevreler ise 2025'in ilk çeyreğini işaret ediyor. İş dünyasının ortak sesi ise "Sanayici, faiz oranının düşerek kredi kullanımını için uygun hale gelmesini elbette arzu eder. Ancak enflasyonun kalıcı olarak kontrol altına alındığından emin olmadan programa zarar verecek nitelikteki bir faiz indirimi şu ana kadarki kazanımların boşa gitmesi anlamına gelir, riskli olur" şeklinde. TCMB'nin Mart 2024'te yüzde 45'ten yüzde 50'ye yükselttiği politika faizi, Eylül PPK'sında da sabit tutuldu ve böylelikle yüzde 50'lik faiz yedinci ayını tamamlamış oldu.

"Merkez Bankası rasyonel kararı verecektir"

Enflasyon-ün mücahelenin başarıya ulaşması için toplumun tüm kesimlerinin bir bedel ödediğini söyleyen Ankara Sanayi Odası (ASO) Başkanı Seyit Ardıc, "Yüksek faiz ortamında en büyük bedeli ödeyen ve büyük fedakârlık gösteren kesim şüphesiz biz sanayicileriz. Yüksek finansman maliyetleri ve daralan piyasalar, üretim ve istihdam süreçlerimizi olumsuz etkiliyor. Ancak erken bir faiz indirimi, ödediğimiz bedellerin boşa gitmesi anlamına gelir. Bu bedellerin boşa gitmemesi için bu konuda tek yetkili mercii olan Merkez Bankası'nın ekonomik gerçeklik ve rasyonelite çerçevesinde bir faiz kararı vereceğine inanıyorum" dedi. Merkez Bankası'nın acele etmesini yol aç-

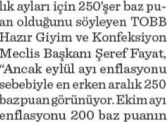

cağ söylem ve eylemlerden kaçınılması gerektiğine dikkat çeken Ardıc, şunları söyledi: "Yüksek enflasyonun politika faizinin birkaç puan altına düşmesi enflasyonun kalıcı bir düşüş trendine girdiği anlamına gelmez. Önümüzdeki aylarda enflasyonun kalıcı olarak düşüş eğilimine girdiği kanaati kesin olarak oluştuğunda ve enflasyon beklentileri Merkez Bankası'nın hedeflerine yakınsadıktan sonra, Merkez Bankası gerekli kararı alacaktır. Bu konuda tek yetkili mercii olan Merkez Bankamızın aldığı kararları güvenimiz tam." Başta KOBİ'ler olmak üzere sanayicilerin acil beklentisini, reel sektörün üretime devam edebilmesine imkan sağlayacak uygun faizli ticari kredi mekanizmalarının devreye alınması şeklinde özetleyen Ardıc, "Özellikle üretim ve ihracat odaklı sektörlerle yatırım ve işletme sermayesi ihtiyacı için Hazine tarafından sübvansede edilmiş düşük faizli bir kredilendirme politikası, sıkılaştırıcı politikamın üretimin ve istihdam üzerindeki olumsuz geçişini yumuşatabilecektir. Enflasyonla mücadelede kritik noktalardan birisi de arzın güçlü kalması gerektiğidir. Arz tarafında yaşanacak sorunların ilave enflasyonist bir etkiye neden olacağı unutulmamalı" dedi.

"İndirim ocak ayına kalacak gibi görünüyor"
İş dünyası olarak faiz indirimi beklentilerinin kasım ve aralık ayları için 250'er baz puan olduğunu söyleyen TOBB Hazır Giyim ve Konfeksiyon Meclis Başkanı Şeref Fayat, "Ancak Eylül ayı enflasyonu sebebiyle en erken aralık 250 baz puan görünüyor. Ekim ayı enflasyonu 200 baz puanın üstünde gelirse indirim ocak ayına kalır gibi görünüyor" diye konuştu.

"Aceleci değil sabırlı olmalıyız"

Ev ve Mutfak Eyağaları Sanayicileri ve İhracatçıları Derneği (EVSİD) Kurucu Başkanı ve Qlux IDEAS Genel Müdürü Burak Önder, "Eylül ayı enflasyonu beklentilerinin üzerinde geldi. Erken bir faiz indirimi bu zamana kadar ödediğimiz bedellerin işe yaramamasına neden olur. Faiz indiriminde aceleci davranmayı sabırlı olmalıyız" ifadelerini kullandı.

"Faiz indiriminin bir an önce başlaması gerektiğine inanıyoruz ama enflasyon verileri de yüksek geldi" diyen İstanbul Hububat Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği (İHBİR) Yönetim Kurulu Başkanı Kazım Taycı, "Dolayısıyla enflasyon bu kadar yüksekken kısa vadede faizler geriye gelmeyecek. Mevcut otorite de enflasyonla mücadelede devam ediyor. Biz ihracatçılar da şu anda yatırımları ertelemiş durumda" diye konuştu. İşletme sermayesi ihtiyacı konusunda firmaların kapasitelerini biraz daha yukarıya doğru arttırabilme hacmine sahiptir. Ama işletme sermayesi gereksinimi ve paranın pahalı olmasından dolayı kapasite arttırma da giriyor.

"Faizde bu yıl indirim beklemiyoruz"

Merkez Bankası'nın rasyonel karar verecektir" Enflasyon-ün mücahelenin başarıya ulaşması için toplumun tüm kesimlerinin bir bedel ödediğini söyleyen Ankara Sanayi Odası (ASO) Başkanı Seyit Ardıc, "Yüksek faiz ortamında en büyük bedeli ödeyen ve büyük fedakârlık gösteren kesim şüphesiz biz sanayicileriz. Yüksek finansman maliyetleri ve daralan piyasalar, üretim ve istihdam süreçlerimizi olumsuz etkiliyor. Ancak erken bir faiz indirimi, ödediğimiz bedellerin boşa gitmesi anlamına gelir. Bu bedellerin boşa gitmemesi için bu konuda tek yetkili mercii olan Merkez Bankası'nın ekonomik gerçeklik ve rasyonelite çerçevesinde bir faiz kararı vereceğine inanıyorum" dedi. Merkez Bankası'nın acele etmesini yol aç-

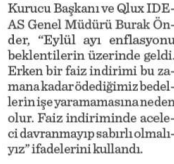
"İç piyasa önümüzdeki çeyrekte durgun geçecek"
Merkez Bankası'nın yorumlarına göre faiz indiriminin yeni yılda başlayacağını söyleyen İstanbul Demir ve Demir Dışı Metaller İhracatçıları Birliği (İDDMİB) Yönetim Kurulu Başkanı Çetin Tecdelioğlu, "Bu faiz indiriminin yanı sıra, aralıkta küçük de olsa sinyallerinin gelmesi için piyasayı hareketlendirmek için bir umut telkin ediyorduk. Ama yeni yıla kalması maalesef önümüzdeki çeyreğin de ciddi anlamda durağan geçeceğini işaretini veriyor. İşler bir süre daha yavaş ve durağın geçecek. Enflasyonu verimliliği olan mücahedeyle takdirle karşıyoruz ama hem bastırılan kur hem de iç piyasadaki yüksek faiz sebebiyle zorlanıyoruz. Piyasamız biraz hareketlenmesi için düzenlemeler bekliyoruz" dedi.

Ekonomistler faiz indiriminde acele edilmemesi uyarısında bulunuyor. DÜNYA Gazetesi yazarı ve Bahçeşehir Üniversitesi Finansal Araştırmalar Merkezi Direktörü Prof. Dr. İbrahim Ünalıms, Eylül ayı tüketici fiyatları enflasyonunun yüzde 2.9 olarak açıklanmışına dikkat çekerek, "TCMB tarafından gerçekleştirilen beklenti anketinin tahmini ise yüzde 2.2 idi. Eylül enflasyon tahminlerinin gerçekleşmeden sapsamın ortalaması yüzde 0.3 puan. Diğer aylar ile karşılaştırıldığımızda, bu miktardan düşüklüklerden birisi olduğunu gözlemliyoruz. Yine bir başka deyişle, tahmin yapılanın en az yanıltıcı aylardan birisi Eylül ayı. Fakat bu Eylül öyle olmadı ve TÜİK enflasyonu beklentileri oldukça aştı. Eylül ayı enflasyonun yüzde 2 civarında gerçekleşmesi durumunda TCMB için kasım ayında faiz indirimi penceresinin açılacağını dile getirmişti. Yüzde 2.5 ve üzerinde gerçekleşecek enflasyonun ise faiz indirimi Ocak 2025'e taşıyacağını tahmin etmişti. Mevcut durumda ikinci senaryo gerçekleşti ve kasım ayında faiz indirimi ihtimali hayli azaldı" değerlendirmesini yaptı.

"Aceleci değil sabırlı olmalıyız"

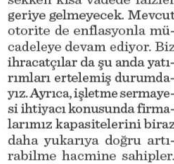
Ev ve Mutfak Eyağaları Sanayicileri ve İhracatçıları Derneği (EVSİD) Kurucu Başkanı ve Qlux IDEAS Genel Müdürü Burak Önder, "Eylül ayı enflasyonu beklentilerinin üzerinde geldi. Erken bir faiz indirimi bu zamana kadar ödediğimiz bedellerin işe yaramamasına neden olur. Faiz indiriminde aceleci davranmayı sabırlı olmalıyız" ifadelerini kullandı.

"Faiz indiriminin bir an önce başlaması gerektiğine inanıyoruz ama enflasyon verileri de yüksek geldi" diyen İstanbul Hububat Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği (İHBİR) Yönetim Kurulu Başkanı Kazım Taycı, "Dolayısıyla enflasyon bu kadar yüksekken kısa vadede faizler geriye gelmeyecek. Mevcut otorite de enflasyonla mücadelede devam ediyor. Biz ihracatçılar da şu anda yatırımları ertelemiş durumda" diye konuştu. İşletme sermayesi ihtiyacı konusunda firmaların kapasitelerini biraz daha yukarıya doğru arttırabilme hacmine sahiptir. Ama işletme sermayesi gereksinimi ve paranın pahalı olmasından dolayı kapasite arttırma da giriyor.

"Sanayicinin ucuz finans ihtiyacı var"

"Faiz indiriminin bir an önce başlaması gerektiğine inanıyoruz ama enflasyon verileri de yüksek geldi" diyen İstanbul Hububat Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği (İHBİR) Yönetim Kurulu Başkanı Kazım Taycı, "Dolayısıyla enflasyon bu kadar yüksekken kısa vadede faizler geriye gelmeyecek. Mevcut otorite de enflasyonla mücadelede devam ediyor. Biz ihracatçılar da şu anda yatırımları ertelemiş durumda" diye konuştu. İşletme sermayesi ihtiyacı konusunda firmaların kapasitelerini biraz daha yukarıya doğru arttırabilme hacmine sahiptir. Ama işletme sermayesi gereksinimi ve paranın pahalı olmasından dolayı kapasite arttırma da giriyor.

"İç piyasa önümüzdeki çeyrekte durgun geçecek"
Merkez Bankası'nın yorumlarına göre faiz indiriminin yeni yılda başlayacağını söyleyen İstanbul Demir ve Demir Dışı Metaller İhracatçıları Birliği (İDDMİB) Yönetim Kurulu Başkanı Çetin Tecdelioğlu, "Bu faiz indiriminin yanı sıra, aralıkta küçük de olsa sinyallerinin gelmesi için piyasayı hareketlendirmek için bir umut telkin ediyorduk. Ama yeni yıla kalması maalesef önümüzdeki çeyreğin de ciddi anlamda durağan geçeceğini işaretini veriyor. İşler bir süre daha yavaş ve durağın geçecek. Enflasyonu verimliliği olan mücahedeyle takdirle karşıyoruz ama hem bastırılan kur hem de iç piyasadaki yüksek faiz sebebiyle zorlanıyoruz. Piyasamız biraz hareketlenmesi için düzenlemeler bekliyoruz" dedi.

Eylül enflasyonu, faiz indirimini ocak ayına taşıdı

Ekonomistler faiz indiriminde acele edilmemesi uyarısında bulunuyor. DÜNYA Gazetesi yazarı ve Bahçeşehir Üniversitesi Finansal Araştırmalar Merkezi Direktörü Prof. Dr. İbrahim Ünalıms, Eylül ayı tüketici fiyatları enflasyonunun yüzde 2.9 olarak açıklanmışına dikkat çekerek, "TCMB tarafından gerçekleştirilen beklenti anketinin tahmini ise yüzde 2.2 idi. Eylül enflasyon tahminlerinin gerçekleşmeden sapsamın ortalaması yüzde 0.3 puan. Diğer aylar ile karşılaştırıldığımızda, bu miktardan düşüklüklerden birisi olduğunu gözlemliyoruz. Yine bir başka deyişle, tahmin yapılanın en az yanıltıcı aylardan birisi Eylül ayı. Fakat bu Eylül öyle olmadı ve TÜİK enflasyonu beklentileri oldukça aştı. Eylül ayı enflasyonun yüzde 2 civarında gerçekleşmesi durumunda TCMB için kasım ayında faiz indirimi penceresinin açılacağını dile getirmişti. Yüzde 2.5 ve üzerinde gerçekleşecek enflasyonun ise faiz indirimi Ocak 2025'e taşıyacağını tahmin etmişti. Mevcut durumda ikinci senaryo gerçekleşti ve kasım ayında faiz indirimi ihtimali hayli azaldı" değerlendirmesini yaptı.

aracı olduğunu Merkez Bankası söylüyor. Burada ücret artışları da belirleyici olacak. Faiz indiriminin 2025'in ikinci çeyreğine kalacağı sinyali alıyor. Eğer Türkiye'de enflasyonu hakikaten programla düşürebilsek ikinci yarıda para politikasında da bir gevşeme başlayabilir" yorumunu yaptı.

"Faizler bir miktar daha yüksek tutulacak"

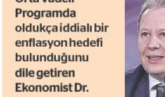
Ekonomist Emrah Lafcı, faiz indirimi ile ilgili beklentileri şöyle yorumladı: "Kasım'da bir faiz indirimi gelmesi çok muhtemeldir. Çünkü Eylül'de Merkez Bankası'nın beklentisi yüzde 2.9 civarında, ekim-kasım aralığında da 1.5'ara oturmaş bir enflasyon olsaydı eşer, yüzde 50 politika faizi oldukça yüksek bir reel faiz anlamına geliyordu ki çok ciddi bir sıkılaşma olacaktı. Onun için zaten mesajlarda indirim olması yolundaydı. Ama şimdi bu ay 2.97 enflasyon gelince, Eylül enflasyonu, şimdiki ekimde yüzde 2'nin altında bile enflasyon gelse bu sefer 'bir tane düşük enflasyonla bir aylık faiz indirimi yeterli mi' görüldüğü için eleştirileri olacaktır ki haklı bir eleştiridir. Onun için Merkez Bankası en az iki düşük enflasyon görmek isteyecektir. Eylül'de olmadı. Ekim ve kasım'da olursa aralıkta bir faiz indirimi gelebilir."

Olmadı yeni yıla sarkacak. Aslında matematiksel anlamda faiz indiriminin olması için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

"İndirimde 2025'in ikinci çeyreği sinyali var"

Orta Vadeli Programda oldukça iddialı bir enflasyon hedefi bulunduğu için faiz indirimi için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

Orta Vadeli Programda oldukça iddialı bir enflasyon hedefi bulunduğu için faiz indirimi için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

Dolayısıyla tüm sanayicinin, aslında tüm sektörlerin ivedi olarak faizlerin inmesine ihtiyacı var. Tabii ki, 'faizlerin düşürülmesi enflasyon tarafını nasıl etkileyecek?' o kıs-

im çok kestiremiyoruz. Ama şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, şu anda yatırımlarımızın ve işletme sermayemizin düşük faizli kredilerle tamamlanmaya ihtiyacı var."

Orta Vadeli Programda oldukça iddialı bir enflasyon hedefi bulunduğu için faiz indirimi için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

Orta Vadeli Programda oldukça iddialı bir enflasyon hedefi bulunduğu için faiz indirimi için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

Orta Vadeli Programda oldukça iddialı bir enflasyon hedefi bulunduğu için faiz indirimi için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

Orta Vadeli Programda oldukça iddialı bir enflasyon hedefi bulunduğu için faiz indirimi için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

Orta Vadeli Programda oldukça iddialı bir enflasyon hedefi bulunduğu için faiz indirimi için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

Orta Vadeli Programda oldukça iddialı bir enflasyon hedefi bulunduğu için faiz indirimi için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

Orta Vadeli Programda oldukça iddialı bir enflasyon hedefi bulunduğu için faiz indirimi için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

Orta Vadeli Programda oldukça iddialı bir enflasyon hedefi bulunduğu için faiz indirimi için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

Orta Vadeli Programda oldukça iddialı bir enflasyon hedefi bulunduğu için faiz indirimi için koşullar var. Ama beklentiler yönetilemediği için faiz indirimi ilişkin haberlerin bile bir anda talebi öne çekmesi durumu çok fazla olduğu için Merkez Bankası bir süre daha faizleri yüksek tutmak zorunda kalacak gibi gözüküyor."

EKONOMİDE UFUK TURU
Fatih Özatay
fatih.ozatay@etu.edu.tr

Verimlilik yazıları (2)

Salı günü yayımlanan bu serinin ilk yazısında çuvaldızı kendime baktırmıştım: "Bu arada bu yazıyı yazmak için onca kaynağı karıştırdım ama aklıma hiç yapay zekâya sormak gelmedi. İyi mi? Bu da öğretim üyesi bir köşe yazarın verimliliği! Bu dizinin ikinci yazısında (ne zamansa) ondan da yararlanarak bu ayıbı örtmeye çalışayım."

Keşke söz vermeseymişim. Tanımlar, ilgili makaleler, işletmelerde verimlilik artırmaya yönelik vaka analizlerinden örnekler, dünyada iyi bilinen verimlilik merkezleri falan derken, yapay zekâya beşinci sorum Türkiye'deki verimlilik merkezleri oldu. İlettiği listeyi kontrol etmek için internete girdim. Mesela Bilkent Üniversitesi'nde VERİM adlı bir merkezden söz ediyor. Google'a sordum; yok. Bilkent Üniversitesi sitesinde dolaşım; bulamadım. Verimliliğimi artıracığına bana bayağı bir vakit kaybettirdi ChatGPT hazretleri. Ya attı -ki olabiliyormuş, ya da o merkezi bulabilmek için benim inter-

nette biraz daha dolaşmam veya en iyisi birkaç arkadaşla telefon etmem gerekiyordu; kabahat benim, henüz yapmadım.

Neyse. Verimlilik üzerine ahkâm keserken asıl amacım verimliliğin nasıl ölçüleceği değil. Bir üretim tesisinde bu amaçla neler yapılabileceği, sözgelimi tanıyan tolerans aralığı içinde imal edilmeyen parçaların hurdaya gitmesinin imalat ve malzeme mühendisliği teknikleri ile nasıl önleneceği de değil. Küçük ve orta ölçekli işletmelere verimliliklerini artırmak için nasıl destek sağlanabileceği ile ilgiliyim. Endüstri ve makine mühendisi ağırlıklı bir grubun seçilmiş işletmelerde gözlem yaparak orada çalışanlarla birlikte sorunu saptayıp çözüm üretmelerinin nasıl sağlanabileceği. Bu konuda uluslararası örnekler var. Devlet desteği ne olabilir? Devlet, Türkiye'nin önemli sanayi bölgelerinde bu tür çalışma grupları kurabilir mi? Genel geçer teşvikler yerine bu konuya mı ağırlık verilsin? Bütçeye getireceği yük açısından yapılabilir bir iş midir?

Bu soruların hepsini yanıtlamam mümkün değil. Ama fırsat buldukça ele almak istiyorum. Üstelik bazı uygulamalar olduğunu da biliyorum. Mesela [Ankara Sanayi Odasına](#) Türkiye

Verimlilik üzerine ahkâm keserken asıl amacım verimliliğin nasıl ölçüleceği değil. Küçük ve orta ölçekli işletmelere verimliliklerini artırmak için nasıl destek sağlanabileceği ile ilgiliyim.

Ekonomi Kurumu yönetimi adına pandemiden hemen önce yaptığımız ziyarette zamanın Oda Başkanı anlatmıştı benzer bir uygulamayı. Yapay zekâ, bu uygulamanın Ağustos-Aralık 2019 arasında gerçekleştirildiğini ve katılan şirketlerin verimlilik düzeylerinin yüzde 52-76 arasında yükseldiğini söylüyor. Onun verdiği rakamlar yüksek gelebilir. Ama değil.

Sözünü ettiğim toplantıda uygulamadan yararlanan işyeri sahipleri de vardı. Çok yüksek üretim artışları gerçekleştiğini vurgulamışlardı. Sanayi Bakanlığının ve KOSGEB'in de uygulamaları olabilir. Ama verimlilik sorunu duruyor; mevcut uygulamalar yetersiz kalabilir, küresel iyi örneklerin uzağında kalıyor olabilirler, bu kurumların kaynak sorunu olabilir ve benzerleri.

Biraz araştırmak gerekiyor.

"Nereden çıktı bu iş; üzerine vazife mi" dersiniz, tetikleyici unsurlardan birinin 'rekabetçi kur' söyleminin bizi bugün getirdiği nokta olduğunu belirtebilirim. Tek o değil elbette ama önemli bir unsur. Rekabetçi kurdan kastedilen yüksek kur. Evet, kurun düzeyi ihracat açısından önemli, ama asıl mesele verimliliği artırabilmek, onun ötesinde de yeni teknolojilere yelken açabilmek. Trump'ın X mesajlarının ekonomimizi krize sokmasının temel nedeni dış borca mahkûm bir ülke olmamız. İşsizliği yükseltmeyecek bir büyüme için bile önemli düzeyde cari açık veriyoruz; dışarıdan borçlanmak zorundayız. O krizin bir travma etkisi yarattığını düşünüyorum. Ondan sonradır ki rekabetçi kur söylemi arttı. Bir örnek: 2020-22 Orta Vadeli Program (Bölüm 1.1): "... Rekabetçi kur ve artan turizm gelirlerinin de desteğiyle cari işlemler dengesinde Cumhuriyet tarihinin en iyi en iyi seviyelerine ulaşılmıştır." Haziran 2023'e kadar olan dönemde Para Politikası Kurulu kararlarında bile cari işlemler açığı ön plana çıkarıldı. Ama sorunun temelini inilemeyince -ki zor, kolay yollara sapılıyor: İndir faizi artır kuru. İpin ucu kaçınca içinde bulduğumuz duruma düşüyoruz.